

Plukovník doc. Ing. Stanislav S c h o r m , CSc.

VZDĚLÁVÁNÍ DŮSTOJNÍKŮ V DEMOKRATICKÝCH STÁTECH

(Závěry analýzy)

Analýza vychází ze znalosti vojenských vzdělávacích systémů 11 evropských zemí a 43 vojenských škol a institucí tak, jak jsem je měl možnost poznat osobně v rámci studia na základě stipendia NATO „Současnost a budoucnost vojenského školství v Evropských demokraciích (včetně východních demokracií)“ v akademickém roce 1992/1993. Údaje jsou prezentovány pro tyto země: Belgie, Holandsko, Velká Británie, Francie, Španělsko, Itálie, SRN, Maďarsko a Polsko. Týkají se především škol zabezpečujících přípravu důstojníků pozemního vojska.

Aby se bylo možné při prezentaci výsledků analýzy odvolávat na příklady, které ji dokumentují, je v závěru článku uveden úplný seznam škol a institucí, které byly studovány, v řazení podle jednotlivých zemí.

Obečné vlastnosti a tendence vzdělávacích systémů

Studium škol, jejich analýza a zvláště osobní poznání jejich skutečné funkce umožňuje identifikovat některé obecné vlastnosti a tendence vzdělávacích systémů, kterých jsou součástí.

1. *V demokratických zemích existují svébytné a značně odlišné systémy přípravy důstojníků.* Organizační a obsahová různorodost, s níž se u nich setkáváme, je produktem jejich dlouhého historického vývoje, který je nedílnou součástí vývoje jednotlivých armád. Jak zdůraznili účastníci workshopu NACC v Bukurešti v říjnu 1993, který se zabýval vzděláváním důstojníků, nepůjde a nemůže jít ani v budoucnosti o nějakou unifikaci či ujednocování těchto systémů. Půjde spíše o to, aby vzdělávání mělo shodné cíle a možná postupně i obsah. Státy NATO vidí tyto shodné cíle jako prosazování společné obranné politiky Aliance, její uvědomělé chápání jako spojení vzájemné myšlenkové spřízněnosti a odpovědnosti a respektování demokratických principů vzdělávání a výcviku vojáků.

2. *Pohled na evropskou realitu v oblasti vojenského vzdělávání v současné bezpečnostní situaci v Evropě a ve světě ukazuje, že na pozadí nepochybné redukce ozbrojených sil a jejich strukturálních přeměn bude redukce vzdělávacích*

systemů podstatně menší a obezřetnější. Diskuse s mnoha pracovníky škol, poznání konkrétní atmosféry ve školách, apod. vede k závěru, že *vzdělávací systém bude tím, který bude dlouho udržován v „bojové pohotovosti“, tj. ve stavu, aby byl kdykoli připraven pracovat s plnou kapacitou.* Odpovědi velitelů škol na přímo položené otázky většinou deklarovaly budoucí stav jako částečné snížení počtu studentů. V konkrétních číslech pak, týkajících se redukce personálu, odhaduje ji např. Velitelská akademie Bundeswehru na poloviční ve srovnání s procentuální redukcí armády SRN. To vše neznámá, že vzdělávací systémy nebudou racionalizovány. Snížení počtu výcvikových středisek holandských pozemních sil takřka o třetinu, snížení počtu důstojnických škol v Polsku jejich integraci však nezakládá zánik školních kapacit, spíše hledání cest k jejich lepšímu využití.

3. Přes různorodost existujících vzdělávacích systémů nelze nevidět, že můžeme vysledovat dva základní modely přípravy důstojníka:

- model s krátkou vstupní přípravou, sledující formování základních vlastností důstojníka (SRN: důstojnická škola 0,5 roku, Británie: důstojnická škola 1 rok), s následným poskytnutím poměrně vysoké úrovně vzdělání (SRN: univerzity Bundeswehru, Británie: Královská vojenská vědecká škola, ale i Štábní škola, usilující o universitní úroveň);
- model s dlouhou vstupní přípravou, zahrnující poskytnutí poměrně vysoké úrovně vzdělání (Belgie: 4 - 5 let, Holandsko, 4,25 - 5 let, Francie: 4 roky, Španělsko: 5 let, Itálie: 4 - 5 let, Polsko: 4 - 5 let). V tomto modelu však často dochází k „oddělení“ vojenské přípravy důstojníka a přípravy akademické (Francie: 1. rok ryze vojenská příprava, Holandsko: vojenské a akademické moduly přípravy). Oddělení jakoby signalizovalo poznání o nutnosti intenzifikovat formování důstojníka jako vojáka a tuto výraznou etapu nenechat rozplynout v zesilujícím akademismu.

4. Současné se evidentně prosazují některé tendence. Mezi nejvýznamnější z nich patří:

- *posilování akademické části vzdělání*, vzrůst jeho objemu a změna jeho obsahu. Dá se říci, že evropský průměr spěje postupně k objemu této části mezi 3 - 4 roky (u modelů s pouhou vstupní přípravou zabírá až 80 % doby, universita Bundeswehru trvá 3,5 roku, apod.). Tato tendence má také své zjevné příčiny, jimiž je nutnost poskytnout důstojníkovi akademické vzdělání jako prostředek rozvoje jeho myšlení a osobnosti, zvýšit atraktivitu vojenského povolání a zvětšit společenskou mobilitu pracovní síly důstojníka. Aby byla tato mobilita průkazná, objevuje se zjevné úsilí o civilně uznávanou vysokoškolskou graduaci důstojníka (SRN, Belgie, Holandsko, Británie). Z obsahových změn jsou nejvýznamnější posilování personálního managementu (leadership), informatiky a jazykové přípravy. Závěrem poznamenejme, že sociologický výzkum mezi více než 200 studenty důstojnických škol v celé Evropě ukázal, že možnost získání vyššího než středoškolského vzdělání je dnes výrazným leitmotivem jejich zájmu o službu v armádě;

- *posilování vševojskového pojetí přípravy štábních důstojníků, resp. vyšších důstojníků.* Dokladem této tendence je nejen poslední reforma na Vojenské škole v Paříži, ale i celkové pojetí přípravy na štábních školách vůbec. (Británie: důstojníci jiných druhů vojsk na Štábní škole, SRN: důsledná integrace přípravy na Velitelské akademii Bundeswehru, Holandsko: spojení štábních škol, pozemních vojsk, námořnictva a letectva v Institutu obranných studií, Belgie – Královský vysoký institut obrany jako jediná štábní škola, atd.). Tato tendence se projevuje i v organizačním uspořádání škol, v integraci druhů zbraní do výukových sekcí či oddělení jednotlivých druhů vojsk;
- *internacionalizace kurzů,* která je zejména ve velkých zemích s koloniální minulostí (Británie, Francie) dlouhodobě součástí systému, ale nově se prosazuje i tam, kde je zřetelné úsilí o propagaci státu a armády a zviditelnění se (SRN). Jako důvod se většinou udává spolupráce, pomoc, alianční princip, apod., ale v pozadí vždy vystupuje snaha o získání informací o situaci ve spolupracujících zemích či přímo vytváření „lobby“ v jejich ozbrojených silách. Neměli bychom zapomínat, že však jde vždy o proces oboustranný jak pokud jde o informační tok, tak pokud jde o kontakty. Tato tendence má své místo i v Polsku, které nikterak nerezignovalo na přítomnost svých důstojníků v Rusku.

Výrazné rysy současných moderních vzdělávacích systémů

Konkrétní projevy obecných vlastností a tendencí zákonitě ústí do zjevných výrazných rysů současných moderních vojenských vzdělávacích systémů v demokratických státech.

1. Výrazným rysem, s nímž se setká každý, kdo navštíví vojenskou vzdělávací instituci ve stabilizovaných demokraciích, je její *hluboká tradice* často sahající až do středověku. Jejím projevem jsou nejen školní muzea, ale i zažitá rituály přijímání kadetů a vyžazování absolventů, a někdy i celkové chování příslušníků školy. Jednotlivé „promoce“ jsou pečlivě zaznamenávány, pojmenovávány, jako např. ve Vojenské škole Saint-Cyr, a toho je využíváno k dalšímu prohloubení výchovy na tradicích. Problém využití tradic řeší i Bundeswehr a španělská armáda, oba v oblasti tradic jako dědicové slavné i neslavné minulosti.

2. Nejdůležitějším rysem je nepochybně *existence škol druhů zbraní*. Tyto školy jsou místem specializované přípravy důstojníků, často i poddůstojníků (Francie, Belgie), ale i vojáků základní služby (Holandsko). Tvoří nejvýznamnější integrační prvek vzdělávání různých kategorií vojáků i pokud jde o délku úvazku (Belgie, Británie, Francie). Zároveň jsou prostředkem ekonomizace výcviku, neboť zde soustředěné technické pomůcky (trenažéry a simulátory) a vojenská technika, resp. i dislokace blízko výcvikových prostorů z nich vytváří ideální centra specializované přípravy. Připomeňme, že ve škole druhu zbraně je důstojník vycvičen ve své specializaci po základní důstojnické přípravě (většina zemí) nebo dokonce před její akademickou částí (Švédsko), či během ní (Holandsko), že se sem často vrací k docvičení (po univerzitě Bundeswehru, po kurzu na Královském vysokém insti-

tutu obrany v Belgii, apod.), či na kratší kurzy a doškolení (většina zemí). Nejdále dovedlo jejich využití Holandsko, které je učinilo součástí výcviku vojáků základní služby. Existence škol druhů zbraně výrazně popírá charakteristický rys bývalého sovětského modelu přípravy, pro který bylo typické spojování a prolínání výchovy důstojníka, rozvíjení vzdělanostního potenciálu a přípravy na konkrétní funkci. Jejich životaschopnost do značné míry naznačuje, že tendence k „dělání mnoha věcí současně“ při přípravě vojáka a důstojníka nemusí být ani účelná ani ekonomická.

3. Dalším významným rysem je současný *důraz, kladený na jazykovou přípravu*. Znalost angličtiny se dlouhodobě považuje u důstojníka za samozřejmou v Holandsku a Švédsku. Ve Francii, kde tradičně nebyla angličtina v oblibě, se považuje její studium v základní přípravě na Vojenské škole Saint-Cyr za samozřejmost a rozšíření jejího studia na Vojenské škole v Paříži se stalo jedním z programových cílů reformy jedné z částí této školy. V SRN je podmínkou pro přijetí do kurzu generálního štábu na Velitelské akademii Bundeswehru absolvování několikaměsíčního kurzu angličtiny v jazykové škole Bundeswehru v Hürthu. Polsko zavedlo před štábním kurzem na Akademii národní obrany půlroční jazykovou přípravu v angličtině nebo jiném jazyce (francouzština, němčina, ruština), část výuky je pak vedena v těchto jazycích. V Belgii, kde je dvojjazyčnost předpokladem pro službu (francouzština, vlámsština), se vytváří stále víc prostoru i pro angličtinu a komunikace ve vojenském prostředí v tomto jazyce je bez problémů. **Jazyková příprava v armádě není nikde považována za soukromou věc důstojníka** a ve většině zemí existuje armádní jazyková škola (Francie, SRN, Británie).

4. Prostředkem zefektivňování výcviku a vzdělávání *jsou jako samozřejmost používané trenažery a simulátory*. V Holandsku je zavádění trenažerů středem úsilí Velitelství pro výcvik královských pozemních vojsk v Utrechtu. Trenažery řízené počítači mají školy druhů zbraní v Belgii (řízení palby dělostřelectva) a ve Francii (Aplikační škola materiálního zabezpečení pozemních vojsk využívá počítačové řízených trenažerů pro přípravu opravářů vojenské techniky). Rovněž v SRN je trenažerová technika soustředěna ve výcvikových střediscích. Simulační techniku pro výcvik štábů aplikuje široce Británie (Štábní škola), SRN (Velitelství akademie Bundeswehru) a Francie (pro Vojenskou školu zakoupila a instalovala americký systém GENIE v hodnotě 7 mil. FRF). Ve Španělsku existuje počítačové podporovaný systém pro přípravu na úrovni praporu v Akademii pěchoty, atd. I když tyto systémy mají v NATO daleko k unifikaci, jsou natolik flexibilní, že mohou sloužit i pro provádění štábních cvičení národně smíšených skupin, které se vytvářejí na školách v rámci mezinárodní výměny a uvažuje se o jejich nasazení při provádění těchto cvičení „na dálku“ s použitím satelitní komunikace mezi školami.

5. V demokratických státech se prosadil *zcela jiný model výběru a mobility učitelů vojenských škol* než jaký známe dosud v AČR. Na školách jsou učitelé jak vojáci, tak civilní lektori, a to dokonce na tak vojenské škole, jako je Královská vojenská akademie v Británii. Podobná situace je v SRN, kde na Velitelské akademii Bundeswehru jsou obě kategorie učitelů, na universitách Bundeswehru dokonce

pak jen civilní učitelé. V Belgii jsou na Královské vojenské škole vedoucími kateder civilní profesori, apod. Zatímco civilní učitelé jsou většinou stálí, je postavení učitelů - vojáků odlišné. Je podřízeno principu neustálého sdílení aktuálních zkušeností vojsk se systémem přípravy důstojníků. Na tomto základě se **v intervalu 2 - 4 let mění učitelé na vojenských školách, přicházejí od vojsk či z MO a odcházejí** tam. Tento stav je ovšem usnadněn personální politikou v armádě a zejména systémem odměňování, který je většinou založen na hodnosti, nikoli na funkci. Nešetří se při zabezpečení velení u studentů základních důstojnických kurzů. Veliteli jsou zpravidla mladí kapitáni, kteří působí především svým osobním příkladem. Takovýto způsob výchovy byl doveden do nejvyšší dokonalosti na Královské vojenské akademii v Británii. I zde je zjevné, že tuto funkci vykonávají jen po určitou dobu.

Demokratické principy vzdělávání a výcviku

Úsilí AČR o vytvoření systému vzdělávání důstojníka armády demokratické společnosti nutně vyvolává otázku, v čem dnes principálně spočívá demokratičnost vojenských vzdělávacích systémů.

1. Lze mít za to, že je vhodné uvést první princip sloganem přivezeným z USA: „*Americký voják má právo na to, aby byl dokonale vycvičen.*“ Tato myšlenka pregnančně definuje odpovědnost demokratické společnosti vůči vojákovi, neboť uznává, že spočívá především v tom, dát mu v eventuelním konfliktu prostřednictvím vycvičenosti maximální šanci na přežití. Je nepochybné, že celá věc má i druhou stránku, a tou je ochota vojáka podrobit se náročnému výcviku. Vypěstovat ji ve vojákovi je věcí velitele. Vymezit mantinely pro tlak velitele je věcí legislativy. Nesmíme zapomenout i na vytváření materiálních podmínek pro zabezpečení výcviku, což je věcí vlády a parlamentu, kteří rozhodují o krytí nákladů.

2. V demokratických státech je *povolání důstojníka dostupné každému, kdo chce a je schopen ho vykonávat*. Nejsou aplikována žádná sociální ani náročná omezení, ta jsou považována za irelevantní v moderní armádě, což se otevřeně deklaruje (např. Británie), resp. klesá význam elitního přístupu k poskytování vojenského vzdělání (zejména ve Francii při přesunu Vojenské školy ze Saint-Cyr do Coetquidanu po 2. světové válce). Přesto tyto země nejsou bez nových problémů, které spočívají v aplikaci povinné vojenské služby na nově vznikající minority imigrantů, není všude dořešena přístupnost vojenského povolání pro ženy (např. v Británii a Holandsku je to běžné, ve Francii to vzbudilo velký rozruch, v Itálii to nepřichází v úvahu, apod.)

3. Rozhodně jedním z nejvýznamnějších demokratických principů, jehož váha se stále posiluje s tendencí stát se všeobecným, je to, že *armáda poskytuje kariéřnímu důstojníkovi vzdělání na vysokoškolské úrovni jako standard*. To plně odpovídá liberálnímu chápání vojenského povolání a postavení důstojníka ve společnosti. Důstojník jako občan s vysokoškolským vzděláním má v tomto pojetí takřka kdykoli možnost zaměnit své vojenské povolání za civilní bez újmy na životní úrovni. V minulosti to mělo význam z hlediska všeobecné úrovně připravenosti

důstojníka na jeho úkoly, dnes v období redukce ozbrojených sil jde i o faktor, který ji usnadňuje. V tomto smyslu je významný příklad SRN. University Bundeswehru se staly výrazným příspěvkem k demokratizaci vojenského školství v období likvidace pozůstatků totalitního myšlení v Německu po 2. světové válce. Jde nepochybně o nákladnou investici do vzdělání důstojníka, a to tím spíše, že díky ní, či v důsledku ní, více než 50 % důstojníků Bundeswehru odchází do civilního povolání po skončení základního závazku 12 let. Avšak tato investice není považována za ztracenou. Tito lidé jsou páteří kvalitních záloh a tvoří permanentní obrannou lobby ve společnosti.

4. Příspěvkem k demokratickému charakteru vojenských vzdělávacích systémů se stále více stává jejich *prolínání s civilními vzdělávacími systémy*. Za konkrétní projevy lze považovat:

- nárůst počtu civilních učitelů na vojenských školách, či jejich současné působení na civilní a vojenské škole (Belgie, Polsko). Některé oblasti přípravy (sociologie, politologie, management, jazyková příprava) bývají plně civilní (Velitelská akademie Bundeswehru), či na technické škole vedou technické katedry civilní profesori (Belgie). Za vrchol v daném ohledu lze považovat plně civilní charakter universit Bundeswehru;
- studium civilních studentů na vojenských školách, zejména technického zaměření (Královská vojenská vědecká škola v Británii), které zvyšuje úroveň školy a usnadňuje další rekrutaci specialistů.

5. V demokratických zemích se *rozšiřuje participace studentů vojenských škol na organizaci vnitřního života škol i na formování obsahu vzdělávání*. Jako příklady lze uvést podíl studentů na organizaci vnitřního života v Holandsku či ve Francii (důstojnické školy) či na formování obsahu studia na Velitelské akademii Bundeswehru v SRN. V tomto smyslu aplikace vysokoškolského zákona v ČR je částečným způsobem, který nás pozvedá na tamní úroveň. V demokratických zemích jde totiž ne o pasivní vnitřní parlamentarismus, ale o participaci, která má výchovný dopad a zefektivňuje přípravu.

6. Minulé období je v demokratických armádách charakterizováno jako období *důsledného prosazování managementu lidských zdrojů* v životě armád na všech úrovních. Pro techniku odpovědného jednání s lidmi zde vžitý název leadership obsahuje spojení účty k člověku s náročností na plnění povinností, uplatnění metody participačního velení a řízení, apod. Těmto technikám se učí studenti vojenských škol na všech stupních vzdělávání, a to vždy adekvátně příslušnému stupni (družstvo - četa - štáb). Výuka je praktická a v činnosti velitelů a učitelů založená na osobním příkladu. Porovnáme-li tyto přístupy s minulou praxí u nás, jde o deideologizované vedení lidí akcentující lidská práva.

7. V demokratické společnosti je *atributem armády její komunikace se společností*. Jak bylo zdůrazněno na workshopu NACC v říjnu 1993 k problematice výchovy důstojníků, je jejich schopnost komunikovat s veřejností jednou z jejich nezbytných vlastností, bez níž se v praxi nemohou obejít. Důstojníci jsou proto cvičeni v komunikaci s veřejností, tj. s médii, s místní samosprávou, apod. od

počátku své kariéry ve školách a později ve speciálních kurzech tak, aby byli schopni komunikovat na úrovni své funkce a postavení. **Schopností komunikovat s veřejností se také důstojník armády vyspělé země výrazně liší od důstojníka AČR.** Pro přípravu na komunikaci byla vyvinuta řada účinných technik.

8. V praxi vojenských vzdělávacích institucí demokratických zemí nelze opomenout *fenomen jejich identifikace s místy, městy a regiony*, v nichž působí. V takovémto prostředí způsobuje likvidace škody nemalý odpor místní samosprávy, protože škola je zdrojem pracovních příležitostí, pro odborníky a podnikatele zdrojem zisku a zvyšuje celkově význam místa, v němž existuje. To ovšem předpokládá znát techniky komunikace s veřejností a aktivně je používat. V této souvislosti je vhodné uvést zajímavý příklad. V praxi Velitelské akademie Bundeswehru se ustálilo tzv. zahajování kalendářního roku, které je příležitostí k setkání příslušníků školy, představitelů obchodu, průmyslu a místní samosprávy a vojáků na odpočinku, kteří na škole působili. Na takovémto setkání nemá hlavní slovo velitel školy, ale starosta Hamburku, kde je škola umístěna.

9. Dalším rysem vzdělávacích systémů demokratických zemí, o němž je nezbytné se zmínit, je *mezinárodní spolupráce jako demokratický prvek uvnitř Aliance*, ale i jako příspěvek demokratických zemí k prosazení demokratického chápání role armády v zemích mimo ně, zvláště v zemích rozvojových a v poslední době i v bývalých zemích sovětského bloku. Lze vysledovat několik úrovní spolupráce.

Jsou to:

- studium zahraničních studentů na vojenských školách, přičemž v některých zemích a kurzech jejich počet dosahuje až 40 % (Francie). Součástí přípravy těchto studentů jsou vždy studijní cesty po dané zemi, tak, jak jsou aplikovány např. v SRN či ve Francii;
- společná velitelskoštabní cvičení jednotlivých škol, resp. účast studentů na těchto cvičeních ve strukturách NATO či u vojsk, rozmístěných v SRN;
- studijní cesty studentů nejvyšších vojenských škol, cílem jsou evropské regiony či země, struktury NATO či světové regiony. Tato praxe je uplatňována především v Británii (Královská škola obranných studií) a v Itálii, ale i ve Španělsku a jinde.

10. V demokratických společnostech je vyvíjeno velké úsilí o *získání porozumění veřejnosti pro potřeby obrany země*. Významnou roli zde hrají speciální kurzy obranné problematiky, organizované na vojenských školách pro státní úředníky, příslušníky vedení politických stran, zájmových organizací (odborníky, církev, apod.), a to jak na celostátní, tak na regionální úrovni. Příkladem účelného a komplexního řešení je zde Francie a Švédsko. Lze vysledovat i plody takového úsilí. Je to většinou jasně formulovaná obranná politika země, kvalifikovaný přístup novinářů a komentátorů k obranné problematice a celkový společenský konsensus v otázkách obrany.

Zahraniční zkušenosti a tvorba výcvikového a vzdělávacího systému AČR

Z toho, co bylo řečeno, je možné vyvodit některá východiska, která by měla být z hlediska zahraničních zkušeností respektována při tvorbě vzdělávacího systému AČR tak, aby byl moderní a kompatibilní se vzdělávacími systémy evropských států. Lze mít za to, že jde především o následující:

1. Je nutno odpovědně rozhodnout o tom, *kdy a jak formovat v budoucím důstojníkovi jeho základní vlastnosti, potřebné pro kariéru*. Cesty jsou v podstatě dvě, a to buď na počátku kariéry v koncentrovaném kurzu, nebo dlouhodobým působením po celou dobu dlouhého kurzu základní přípravy. Praxe evropských demokracií ukázala, že spějí k 1. možnosti, naše zkušenosti z minulosti ukázaly, že aplikace 2. možnosti nebyla plně úspěšná. V této souvislosti se vedou úvahy o přednostech jednotlivých přístupů, přičemž jednoznačně vítězí první z nich, a to proto, že:

- důstojník se formuje v období, kdy nejcitlivěji vnímá, je mladší, a tedy tvárnější,
- pevné návyky, získané na počátku kariéry, jsou dobrým základem pro pozdější náročné studium,
- často aplikovaným oddělením důstojnické přípravy od studia praxí (SRN, Británie) vzniká prostor pro definitivní rozhodnutí důstojníka o vojenské kariéře.

2. Rozhodným způsobem je nezbytné trvat na tom, *aby kariérní důstojník dostal co nejvyšší (univerzitní) vzdělání*. Důvody pro to byly shromážděny v předchozím a nezbývá, než je zopakovat:

- je to výraz demokratičnosti přístupu k důstojníkovi - občanovi v liberální společnosti,
- jde o výrazný motivační prvek v období míru, kdy „oblíba“ armády tradičně klesá,
- je to kategorický imperativ pro moderní armádu, vybavenou složitou technikou a tvořící složitý materiálně lidský organizmus.

3. Je třeba se zamyslet nad možným významem škol druhů zbraně v AČR. Jejich přednosti, spočívající v ekonomizaci a zefektivnění výcviku, byly vysvětleny. Zde je vhodné připomenout ještě následující:

- přijmeme-li princip maximální úrovně vzdělání, neexistence škol druhů zbraně bude jeho úroveň snižovat požadavkem na přípravu na konkrétní funkci, kterážto je vždy věcí rutiny, a tedy nižší úrovně;
- je vhodné analyzovat význam těchto škol jako prvků integrujících speciální výcvik důstojníků praporčíků, a hlavně vojáků základní služby. Provádění speciálního výcviku u útvarů a jednotek je při délce vojenské základní služby 1 rok a více nástupních termínech neefektivní a vede k tomu, že většina jednotek je trvale neschopných;
- tyto školy jsou důležitým prvkem formování příslušnosti ke zbraní, která je vedle příslušnosti k pluku jedním z nejdůležitějších motivačních nemateriálních aspektů během služby v deideologizovaných armádách demokratických států.

4. Poznatky ze studia výcvikových a vzdělávacích systémů demokratických armád ukazují jako v zrcadle, co jsme až trestuhodně zanedbali v uplynulých čtyřech letech a *co je potřeba aplikovat urychleně v oblasti výcviku a vzdělávání v AČR*. Je to:

- obsahově posílit přípravu k vedení lidí výukou příslušných technik s využitím zkušeností nejlepších západních škol (v základním vzdělávání, např. britská Královská vojenská akademie, ve vyšším vzdělávání např. Velitelská akademie Bundeswehru);
- do praxe všech škol urychleně zavést přípravu pro komunikaci s civilní veřejností, a to od nejnižších po nejvyšší úroveň, pro důstojníky u útvarů organizovat kurzy komunikace na školách i mimo ně, v AČR celkově zlepšit komunikaci s veřejností na nižších úrovních;
- co nejrychleji vypracovat a uvést v život nový systém jazykové přípravy v armádě,
- vážně a důsledně se začít zabývat otázkami přípravy příslušníků státní administrativy, členů vedení politických stran a zájmových organizací v kurzech, zabývajících se obrannou problematikou;
- posílit kompetitivnost systému vojenského vzdělávání, a to stanovováním pořadí absolventů jednotlivých kurzů a jeho praktickým využitím při přijímání personálních opatření, kteréžto zahrnout do personální legislativy. Zavést zkoušky pro získání hodnosti majora.

5. Za opatření, která by měla být aplikována ve vzdálenějším časovém horizontu, lze považovat:

- zavést podstatně jiný systém rekrutace a výběru kadetů, opřený o důsledné prověření předpokladů pro vedení lidí;
- přehodnotit výběr učitelů pro vojenské školy tak, aby jejich cirkulace mezi školami, vojsky a štáby, zejména u učitelů, připravujících pro štábní práci a vyšší velitelské funkce, zajistila neustálou aktualizaci jejich znalostí o životě u vojsk a o problematice činnosti vyšších štábů, eventuálně MO;
- pro velení studentům, procházejícím základní důstojnickou přípravou, vybírat všestranně schopné mladé důstojníky, nejlépe v hodnosti kapitána, ustanovovat je do funkcí velitelů čet studentů tak, aby mohl být aplikován systém přípravy k vedení lidí cestou modelu osobního příkladu;
- zpracovat program zavádění a využití trenažerů a simulátorů v AČR, vybavit vojenské školy simulačními systémy pro úroveň prapor a brigáda;
- důsledně se zabývat problematikou významu tradic v životě útvarů a škol, nalezením jejich národních a demokratických kořenů vymazat zbytky jejich ideologizace.

Přehled škol, které byly analyzovány

Jednotlivé školy a instituce jsou klasifikovány, tzn. je uvedeno:

- D – důstojnická škola (základní škola pro přípravu kariérního důstojníka),
- V – vysoká škola, universita (vojenská škola vysokoškolského charakteru s gradací většinou kompatibilní s civilním školstvím),

- Š – (velitelsko) štábní škola (škola pro přípravu vyšších velitelů a štábních důstojníků),
- Z – škola druhu zbraně, resp. výcvikové středisko (specializační škola pro přípravu odborníků velitelského či technického zaměření pro daný druh zbraně, často nejen pro důstojníky, ale i pro praporčíky a dokonce i vojáky základní služby),
- I – institut obranných studií (nejvyšší stupeň vzdělání, nejčastěji i pro civilní osoby či specialisty, může plnit současně úlohu štábní školy, zejména v malých zemích).

Některé školy přitom splňují evidentně i více klasifikačních hledisek.

Analýza byla doplněna poznatky ze sociologického výzkumu, provedeného v akademickém roce 1992/93 na cca 8 štábních školách u 153 respondentů a na cca 11 důstojnických školách či školách druhu zbraně u 256 respondentů. Uvedené školy jsou označovány hvězdičkou.

Současně byly analyzovány názory 10 velitelů škol na budoucnost škol, které řídí. Školy, které byly vzaty takto v úvahu, jsou označeny dvěma hvězdičkami.

BELGIE

1. Královský vysoký institut obrany v Bruselu *	Š, I
2. Královská vojenská škola v Bruselu *, **	D, V
3. Dělostřelecká škola v Braschaatu	Z

ČESKÁ REPUBLIKA

1. Vojenská akademie v Brně, *, **	D, Š, I, V
2. Vojenská vysoká škola pozemního vojska ve Vyškově, *	D, V

FRANCIE

1. Vojenská škola v Paříži	
a) Vysoká válečná škola pozemních sil v Paříži (ESG), **	Š
b) Vysoká vševojsková škola obrany v Paříži (CID)	Š
c) Vysoká vojenská vědecko-technická škola v Paříži (EMSST)	V
d) Institut studií národní obrany v Paříži (IHEDN)	I
2. Štábní škola v Compiègne, *, **	Š
3. Vojenská škola v Saint-Cyr v Coetquidanu, *	D
4. Aplikační škola materiálního zabezpečení pozemních vojsk v Bourges, *	D, Z

HOLANDSKO

1. Institut obranných studií v Ypenburgu, *, **	Š, I
2. Královská vojenská akademie v Bredě, *	D, V
3. Středisko pro výcvik důstojníků v Bredě, *	D
4. Královský námořní institut v den Helder	D, V
5. Královská vojenská letecká škola ve Woensdrechtu	D

6. Výcvikové středisko královského četnictva v Appeldornu	D
7. Velitelství výcviku královských pozemních vojsk
(16 výcvikových středisek) v Utrechtu	Z

ITÁLIE

1. Válečná škola pozemních sil v Civitavecchii	Š
2. Letecký institut ve Florencii	Š
3. Vojenské centrum pro strategická studia v Římě (CEMISS)	I
4. Škola obrany NATO v Římě	I

MAĎARSKO

1. Vojenská akademie M. Zrínyi v Budapešti, *, **	Š, I, V
2. Vojenská technická škola J. Bólyai v Budapešti, *	D, Z
3. Škola pozemních vojsk L. Kossutha v Szentendre	D, Z

POLSKO

1. Akademie národní obrany ve Varšavě, *, **	Š, I, V
2. Vojenská technická akademie ve Varšavě	D, V
3. Důstojnická škola mechanizovaných vojsk ve Vratislavi, *	D

SRN

1. Velitelská akademie Bundeswehru v Hamburku, *, **	Š, I
2. Universita Bundeswehru v Hamburku	V
3. Důstojnická škola pozemních vojsk v Mnichově, *	D

ŠPANĚLSKO

1. Vysoká škola obrany v Madridu	Š, I
2. Akademie pěchoty v Toledu	Z
3. Dělostřelecká akademie v Segovii	Z
4. Centrum studia národní obrany v Madridu (CESEDEN)	I

ŠVÉDSKO

1. Štábní a válečná škola ve Stockholmu	Š, I
2. Vojenská akademie v Karlbergu	D
3. Válečná akademie letectva v Uppsale	D

VELKÁ BRITÁNIE

1. Královská škola obranných studií v Londýně	I
2. Královská vojenská vědecká škola ve Shrivenhamu	V
3. Královská vojenská akademie v Sandhurstu, *, **	D
4. Štábní škola v Camberley, *, **	Š
5. Královská vojenská jazyková škola v Beaconsfieldu	Z